

ITÄTALON RANTA-ASEMAKAAVAN MUUTOS 3 - LUONTOSELVITYS

FM (biologi) Turkka Korvenpää

Luonto- ja ympäristötutkimus Envibio Oy

23.10.2022

Sisällys:

1. JOHDANTO	3
2. ALUEEN YLEISKUVAUS	4
3. ARVOKKAAT LUONTOTYYPPIKOhteet	4
4. LUONTOTYYPPIKUVIOT	4
5. PESIMÄLINNUSTO	9
6. LEPAKOT	11
7. MUU LAJISTO	12
8. SUOSITUSTEN YHTEENVETO	13
9. KIRJALLISUUS JA LÄHTEET	13

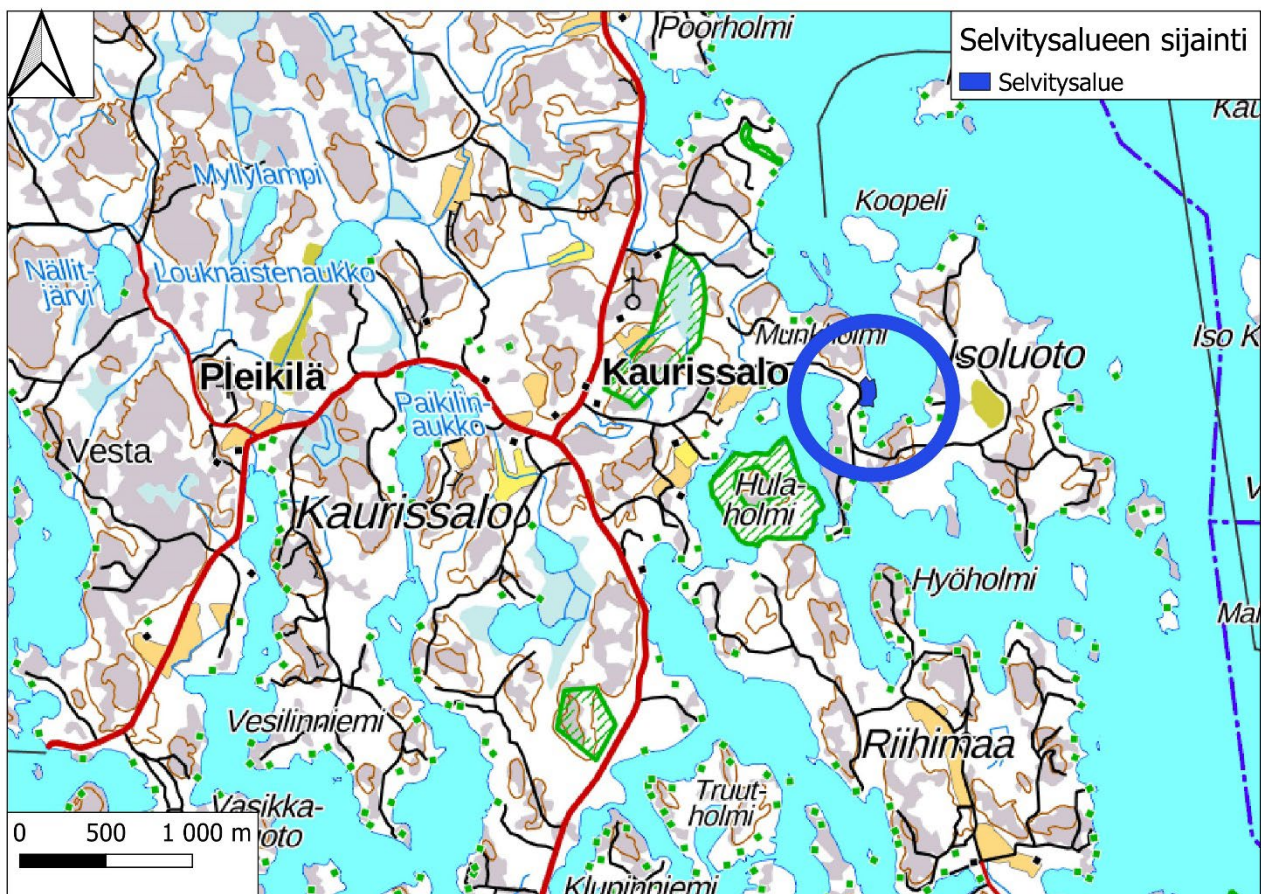
Kannen kuva: Harvennettua metsää luontotyyppikuviolla 4.

Pohjakartta ja ilmakekuva: © Maanmittauslaitos 10/2022

Luonto- ja ympäristötutkimus Envibio Oy
Hanhenkaari 10 as 16
21420 Lieto
Puh. 045-6793602
www.envibio.net

1. JOHDANTO

Nosto Consulting Oy tilasi Luonto- ja ympäristötutkimus Envibio Oy:ltä Kustavin Kaurissalossa sijaitsevan Itätalon ranta-asemakaavan muutosalueen luontoselvityksen (kartta 1).

Kartta 1. Selvitysalueen sijainti.

Luontoselvityksen tarkoituksena oli kartoittaa alueen luontoarvot ja arvioida niiden vaikutusta maankäyttöön. Työhön sisältyi pesimälinnustokartoitus, lepakkoselvitys, viitasammakkokartoitus, muiden EU:n luontodirektiivin II- ja IV-liitteiden lajien ja uhanalaisten lajien esiintymien selvitys sekä luontotyyppikartoitus. Luontotyyppikartoituksessa kartoitettiin mahdolliset luonnonsuojelulain 29 §:n suojelemat luontotyypit, luonnonsuojelulain 23 §:n mukaiset luonnonmuistomerkit, vesilain 2. luvun 11 §:n mukaiset suojeltavat pienvedet, metsälain 10 §:n tarkoittamat erityisen tärkeät elinympäristöt, valtakunnalliset Metso-kriteerit täyttävät kohteet, uhanalaiset luontotyypit, luontodirektiivin luontotyypit, Suomen kansainväliset vastuuluontotyypit sekä muut

luontoarvoiltaan merkittävät luontotyytit. Lisäksi alue jaettiin kasvillisuudeltaan ja luonnonoloiltaan yhtenäisiin luontotyyppikuvioihin.

Luontoselvityksen laati FM (biologi) Turkka Korvenpää. Selvityksen maastotyöt tehtiin touko-syyskuussa 2022. Työn tausta-aineistoksi hankittiin Suomen Lajitietokeskuksesta tiedot alueelta aiemmin tunnetuista lajiesiintymistä.

2. ALUEEN YLEISKUVAUS

Selvitysalue sijaitsee Kustavin Kaurissalossa Pyöskertien varrella Isonluodonsisu - nimisen merenlahden länsirannalla. Alue on tällä hetkellä rakentamaton. Pyöskertien lähellä kasvaa harvennettuja vanhoja kangasmetsiä ja merenrannalla tervalepikkoa. Rantoja reunustaa kapea ruovikkovyö.

3. ARVOKKAAT LUONTOTYYPPIKOhteET

Alueen luontotyyppikartoitus perustuu 8.5., 19.6., 30.6. ja 12.8.2022 tehtyihin maastokäynteihin. Selvitysalueella ei ole maankäytössä huomioitavia arvokkaita luontotyyppikohteita.

4. LUONTOTYYPPIKUVIOT

Selvitysalue jaettiin kuuteen luontotyyppikuvioon, jotka esitellään alla. Kuviot on merkitty karttoihin 2-3.

KUVIO 1 – LAAKEA MERENRANTAKALLIO

Laakea pieni kallio ruovikon reunassa (kuva 1). Tavanomainen pieni merenrantakallio, jolla kasvaa mm. keltamaksaruohoa (*Sedum acre*), hopeahanhikkia (*Potentilla argentea* -ryhmä), isomaksaruohoa (*Hylotelephium telephium*) ja ruoholaukkaa (*Allium schoenoprasum*).

Kuvio kuuluu luontodirektiivin luontotyyppiin kasvipeitteiset merenrantakalliot, mutta on pienialainen ja edustavuudeltaan tavanomainen. Luontotyyppien uhanalaisuusarvioinnin

luokituksessa kuvio sisältyy keskiravinteisiin merenrantakallioihin, joka on silmälläpidettävä luontotyyppi.

Kuva 1. Luontotyyppikuvio 1 on laakeaa, keskiravinteista merenrantakalliota.

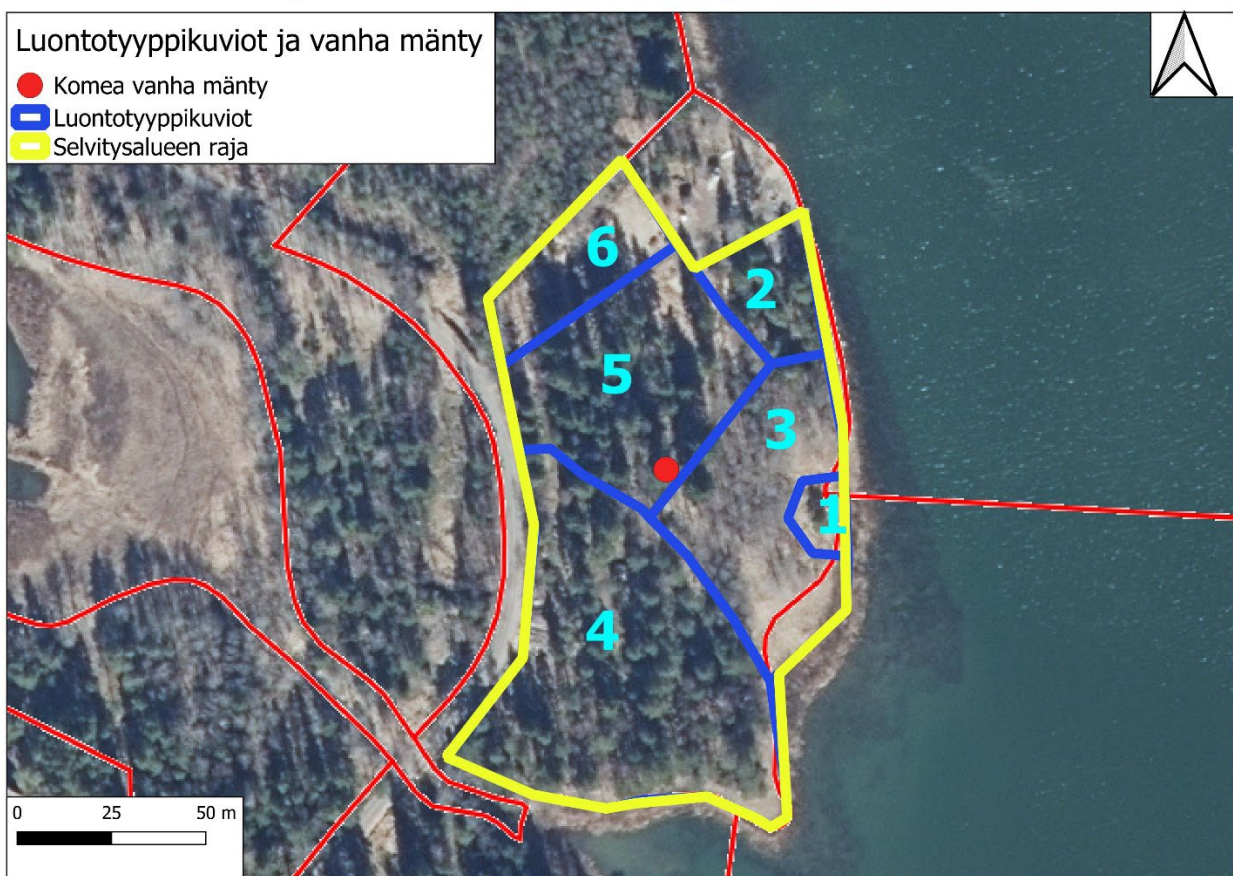
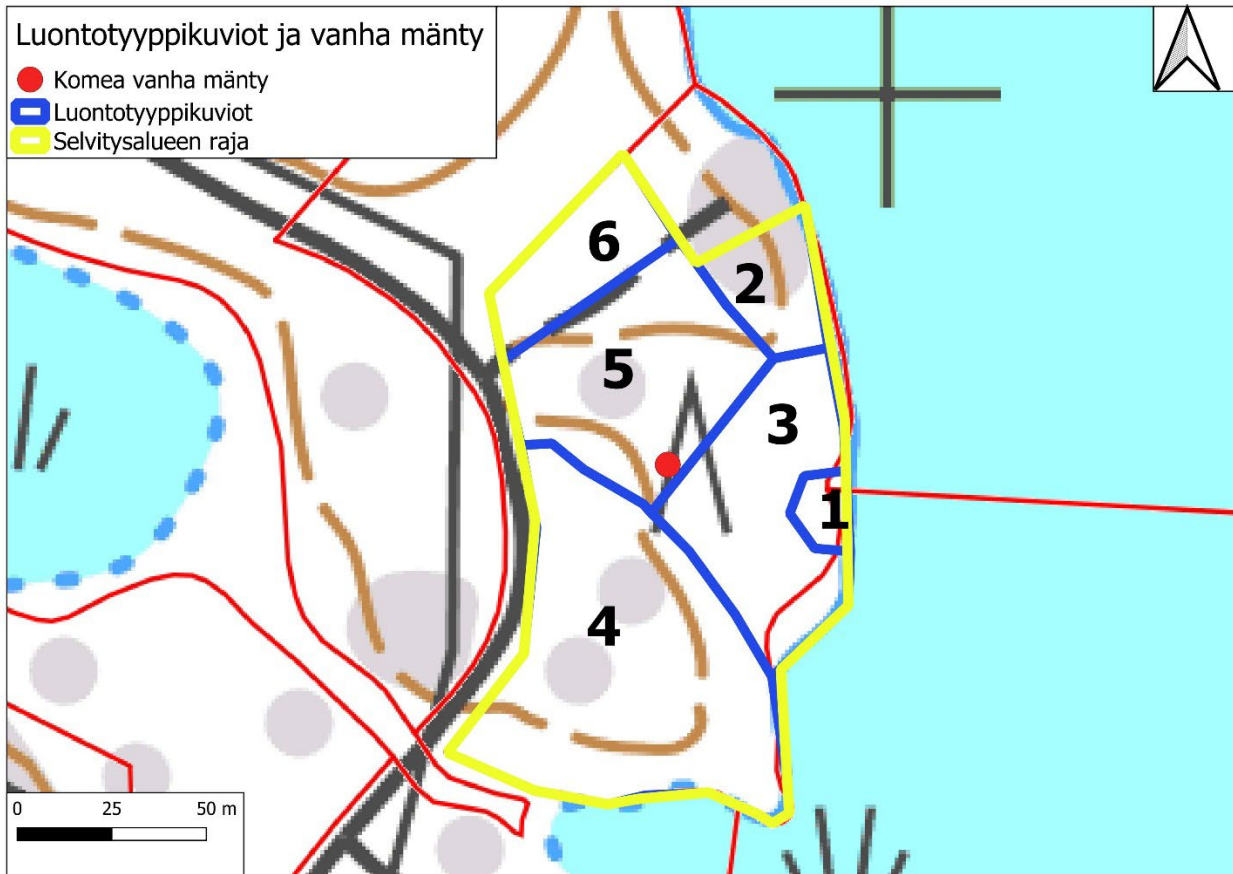
KUVIO 2 – KALLIOINEN MÄNNIKKÖ

Kallioinen männikkö, jonka puusto on melko vanhaa (kuva 2). Osa männyistä on kilpikaarnaisia. Pensaskerroksessa esiintyy jonkin verran katajaa. Tavanomaiseen kasvistoon kuuluvat esimerkiksi metsälauha (*Avenella flexuosa*) ja mustikka (*Vaccinium myrtillus*).

Kuvio edustaa luontotyyppinä rannikon kuivan kankaan männiköitä, jotka on arvioitu erittäin uhanalaisiksi. Lahopuuta ei kuitenkaan ole, minkä lisäksi kuvio on hyvin pienialainen. Siten kyseessä ei ole edustava kohde, joka tulisi maankäytössä erityisesti huomioida.

Kuva 2. Kuivan kankaan männikköä luontotyyppikuviolla 2.

Kartat 2-3. Luontotyyppikuviot ja säästettäväksi suositeltu mänty.

KUVIO 3 – TERVALEPPÄLEHTO

Ilmeisesti avoimen niityn umpeenkasvun tuloksena syntynyt melko kuiva puna-ailakki-tesmatyyppin tervaleppälehto (kuva 3). Puusto on nuorta ja melko tiheää. Tervalepän ohella siihen kuuluu muutamia koivuja. Kenttäkerroksessa tavataan runsaasti lehtotesmaa (*Milium effusum*), kieloa (*Convallaria majalis*), nurmilauhaa (*Deschampsia cespitosa*), puna-ailakkia (*Silene dioica*) ja keväällä pystykiurunkannusta (*Corydalis solida*), joka kuihtuu jo keskikesään mennessä. Muuta kasvistoa ovat mm. vadelma (*Rubus idaeus*), nuokkuhelmikkä (*Melica nutans*), käenkaali (*Oxalis acetosella*), lehtonurmikka (*Poa nemoralis*), jänönsalaatti (*Lactuca muralis*) ja koiranvehnä (*Elymus caninus*).

Kuvio kuuluu rannikon tuoreisiin lehtipuuvaltaisii lehtoihin, joka on uhanalainen (vaarantunut) luontotyyppi. Lehto on kuitenkin puustoltaan nuori ja vaikuttaa syntyneen avoimen niityn umpeenkasvun kautta. Lahopuuta esiintyy hyvin vähän. Kokonaisuutena arvioiden kyseessä ei siten ole edustava kohde, joka tulisi maankäytössä erityisesti huomioida. Luontodirektiivin luontotyyppinä kuvio edustaa boreaalista lehtoa.

Kuva 3. Rannan tervaleppälehtoa (luontotyyppikuvio 3).

KUVIO 4 – TUORE KANGASMETSÄ

Voimakkaasti harvennettu tuore kangas, jossa kasvaa harvaa melko vanhaa mäntyvaltaista metsää (kannen kuva). Sekapuuna on hieman kuusta ja koivua sekä rannoilla hyvin kapealti tervaleppää. Kuviolla on matalia, pieniä, karuja kalliopaljastumia. Pensaskerroksessa tavataan hiukan katajaa. Kuviolla on yksi aivan tuore järeä tuulenkaatokuusi.

Kasvillisuudessa ei ole havaittavissa merkkejä laidunnuksesta. Kenttäkerroksen tavanomaiseen lajistoon kuuluvat mm. metsälauha, puolukka (*Vaccinium vitis-idaea*), mustikka, oravanmarja (*Maianthemum bifolium*), kevätpiippo (*Luzula pilosa*), metsätähti (*Lysimachia europaea*) ja metsäalvejuuri (*Dryopteris carthusiana*).

KUVIO 5 – TUORE-LEHTOMAINEN KANGASMETSÄ

Harvennettu tuore - lehtomainen kangasmetsä, jossa kasvaa vanhaa kuusivaltaista puustoa (kuva 4). Osa kuusista on varsin järeitä. Sekapuina on hieman koivua, mäntyä ja tervaleppää. Kuvion eteläosassa kasvaa komea vanha kilpikaarnainen mänty. Maassa makaa muutamia melko tuoreita tuulen kaatamia kuusia. Niukassa pensaskerroksessa tavataan mm. taikinamarjaa ja koiranheittä (yksi pienikokoinen pensas). Kenttäkerroksen heinäisyys viittaa aiempaan laidunkäyttöön, mutta muita merkkejä laidunhistoriasta ei ole. Kasvistoon kuuluvat esim. runsaat nurmilauha ja lehtotesma sekä lillukka (*Rubus saxatilis*), käenkaali, metsälauha, nuokkuhelmikkä, kielo ja metsäorvokki (*Viola riviniana*). Maastokarttaan merkitty pieni kallio ei todellisuudessa ulotu paljaana kivipintana maanpinnalle.

Maankäyttösuositus: Karttoihin 2-3 merkitty komea vanha kilpikaarnainen mänty olisi hyvä säilyttää yksittäisenä arvokkaana puuna.

Kuva 4. Luontotyyppikuvion 5 kookasta mutta harvaa puustoa.

KUVIO 6 – VANHOJA MAA-AINESTEN OTTOKUOPPIA

Vanhoja maa-ainesten ottokuoppia (kuva 5), joiden pohjalla oli elokuussa hyvin niukasti vettä. Kaivantoihin on ehtinyt jo kasvaa pajuja ja nuoria tervaleppiä. Kaivantojen väliset alueet ovat nuorta taimikkoa. Kaivannoissa tavataan melko monilajista luhtakasvistoa kuten pikkupalpakkoa (*Sparganium natans*), suohorsmaa (*Epilobium palustre*), pullosaraa (*Carex rostrata*), luhtasaraa (*C. vesicaria*), kurjenjalkaa (*Comarum palustre*) ja niukasti leveäosmankäämeä (*Typha latifolia*).

Kuva 5. Vanhan maa-ainesten ottokuopan kasvillisuutta luontotyyppikuviolla 6.

5. PESIMÄLINNUSTO

Pesimälinnustoa selvitettiin kolmena aamuna touko-kesäkuussa (taulukko 1), minkä lisäksi linnustoa havainnoitiin luontoselvityksen muiden osioiden maastotöiden yhteydessä. Sää oli kaikkina aamuina linnustokartoitukseen sopiva. Selvitysalue käveltiin kaikkina aamuina niin tiheästi läpi, että kaikki siellä oleskelevat lintuyksilöt voitiin kohtuullisella varmuudella havaita. Selvästi yli lentävät linnut jätettiin huomioimatta, mutta alle 50 metrin päässä selvitysalueen rajan ulkopuolella havaitut yksilöt merkittiin muistiin, sillä niiden reviiri sijoittuu suurella todennäköisyydellä osittain selvitysalueelle.

Päivä	Laskenta-aika (klo)	Sää
8.5.2022	9.15-9.35	Lämpötila +6 °C, kohtalaista tuulta, selkeää
19.6.2022	7.25-7.45	Lämpötila +13 °C, kohtalaista tuulta, selkeää
30.6.2022	8.50-9.10	Lämpötila +22 °C, heikkoa tuulta, selkeää

Taulukko 1. Lintulaskentapäivät, laskenta-ajat ja vallinnut säätila.

Selvitysalueella ja sen lähiympäristössä pesii tavanomaista metsälinnustoa. Ranta- ja vesilinnuista pesimälajistoon kuuluivat vuonna 2022 vain rantasipi ja silkkiuikku (silmälläpidettävä). Pesimälinnustoon lukeutuvat harmaasieppo, kirjositieppo, laulurastas, lehtokerttu, metsäkirvinen, pajulintu, peippo, punarinta, rantasipi, sepelkyyhky, silkkiuikku (silmälläpidettävä), sinitiainen ja talitiainen. Lisäksi nähtiin varis, käpytikka ja västäräkki (silmälläpidettävä), jotka eivät kuitenkaan ilmeisesti pesineet selvitysalueella tai aivan sen lähiympäristössä. Telkkäpari nähtiin 8.5., mutta selvitysalueella ei ole telkille sopivia pönttöjä tai puunkoloja.

Kartta 4. Silkkiuikun pesä. NT=silmälläpidettävä

Silkkiuikulla oli pesintäyritys kaava-alueen edustan ruovikossa (kartta 4). Pesintä kuitenkin ilmeisesti epäonnistui jo haudonnan alkuvaiheessa. Jos alueella säilyy ruovikoita, voi silkkiuikku pesiä siellä tulevaisuudessakin.

Kaava-alueen pohjoisrajalta runsaat 100 metriä pohjoiseen sijaitsee metsän keskellä rauhoitettu petolinnun pesäpuu (Suomen Lajitietokeskuksen aineistot). Pesimärauhan paremmaksi säilyttämiseksi rakentaminen olisi hyvä sijoittaa kaava-alueen eteläpuoliskoon.

6. LEPAKOT

Kaikki Suomessa esiintyvät lepakkolajit sisältyvät EU:n luontodirektiivin IV-liitteeseen, joten niiden lisääntymis- ja levähdyspaikkojen heikentäminen ja hävittäminen on kielletty.

Lepakkoja havainnointiin detektorilla kolmena yönä (taulukko 2) kulkien karttaan 5 merkitty reitti. Havainnointi aloitettiin aikaisintaan noin puoli tuntia auringonlaskun jälkeen. Sääolosuhteet olivat kaikkina öinä hyvät. Kaikkien havaittujen lepakkojen laji ja GPS-laitteella mitattu havaintopaikka merkittiin muistiin. Lisäksi kirjattiin tieto siitä, oliko kyseessä ohilentävä vai paikalla saalistava yksilö.

Lepakoille sopivia päiväpiiloja sekä talvehtimis- ja lisääntymispaikkoja (mm. linnunpönttöjä, kolopuita ja maakellareita) etsittiin muun maastotyön yhteydessä.

Päivä	Laskenta-aika	Sää
10.7.2022	0.05-0.20	Lämpötila +12 °C, tyynä, puolipilvistä
28.7.2022	23.15-23.30	Lämpötila +15 °C, heikkoa tuulta, puolipilvistä
1.9.2022	21.25-21.40	Lämpötila +10 °C, heikkoa tuulta, puolipilvistä

Taulukko 2. Detektorihavainnointiajat ja vallinnut säätila.

Selvitysalueella havaittiin yksi pohjanlepakko molemmilla heinäkuun kartoituskerroilla. Puuston harvuus mahdollistaa pohjanlepakkojen ruokailun metsän sisässäkin. Sopivia päiväpiiloja tai lisääntymis- tai talvehtimispaikkoja ei löytynyt. Lepakot voivat kuitenkin käyttää esimerkiksi lähialueen rakennuksia lepo- ja ehkä lisääntymispaikkoinaan. Kaiken kaikkiaan havaintoja oli niin vähän, että alueella ei vaikuta olevan tavallista suurempaa merkitystä lepakoille, vaan sen voidaan arvioida kuuluvan luokkaan III: muu lepakoiden käyttämä alue Suomen lepakotieteellisen yhdistyksen arvoluokituksessa. Erityisiä

Lepäkö

- Pohjanlepäkö, 10.7.
- Pohjanlepäkö, 28.7.
- Detektorihavainnointireitti
- Selvitysalueen raja

0 25 50 m

The map shows a coastal area with a yellow boundary for the investigation area. A pink line indicates the detector observation route, with a blue square marking a point on 10.7 and a blue circle marking a point on 28.7. The map includes a north arrow and a scale bar (0-50m). The area is characterized by brown contour lines, grey circular features, and a large black line representing a road or railway.

7. MUU LAJISTO

Selvitysalueen etelärajalla sijaitsevan ruovikkorantaisen, jo maatuneen entisen salmen tulkittiin etukäteen tehdyn kartta- ja ilmakuvatarkastelun perusteella mahdollisesti sopivan viitasammakon (EU:n luontodirektiivin IV-liitteen laji, jonka lisääntymis- ja levähdyspaikkojen hävittäminen ja heikentäminen on kielletty) kutupaikaksi. Paikalla käytiin 18.5.2022 illalla klo 20.20-20.40 kuuntelemassa mahdollisesti kutevia viitasammakoita. Sää oli tarkoitukseen sopiva (ilman lämpötila +14 °C, heikkoa tuulta, puolipilvistä). Havaintoja ei tehty ja paikan todettiin maastossa olevan viitasammakon kutualueeksi huonosti soveltuva. Avovesi vaiheutuu nopeasti yhtenäiseksi ruovikoksi ja edelleen melko kuivaksi luhtaiseksi alueeksi ja

kuivaksi maaksi, eikä viitasammakolle sopivia vesilampareita tai lammikoita ole. Paikalta ei myöskään ole aiempia viitasammakkohavaintoja.

Liito-orava ei suurella todennäköisyydellä pysty ylittämään Kustavia mantereesta erottavia salmia. Kunnassa ei ole käytettävissä olleiden tietolähteiden perusteella tehty liito-oravahavaintoja. Selvitysalueen metsät ovat niin voimakkaasti harvennettuja, että ne sopivat laadultaankin huonosti liito-oravalle.

Suomen Lajitietokeskuksen tietokantojen perusteella selvitysalueelta tai sen lähiympäristöstä ei tunneta ennestään muiden, tässä raportissa aiemmin mainitsemattomien, uhanalaisten, silmälläpidettävien tai EU:n luontodirektiivin II- ja IV-liitteen lajien esiintymiä, eikä niitä löydetty tässäkään työssä.

8. SUOSITUSTEN YHTEENVETO

Kaava-alueen pohjoisrajalta runsaat 100 metriä pohjoiseen sijaitsee metsän keskellä rauhoitettu petolinnun pesäpuu (Suomen Lajitietokeskuksen aineistot). Pesimärauhan paremmaksi säilyttämiseksi rakentaminen olisi hyvä sijoittaa kaava-alueen eteläpuoliskoon.

Selvitysalueen keskiosassa luontotyyppikuviolla 5 kasvava komea vanha kilpikaarnainen mänty (kartat 2-3) olisi hyvä säilyttää yksittäisenä arvokkaana puuna.

Lepakoiden kannalta olisi suotavaa olla maltillinen keinovalaistuksen lisäämisessä.

Jos selvitysaluetta ympäröivillä rannoilla kasvaa tulevaisuudessakin ruovikkoa, säilyvät ne silkkiuikulle sopivana pesimäympäristönä.

9. KIRJALLISUUS JA LÄHTEET

Hyvärinen, E., Juslén, A., Kemppainen, E., Uddström, A. & Liukko, U.-M. (toim.) 2019. Suomen lajien uhanalaisuus – Punainen kirja 2019. Ympäristöministeriö & Suomen ympäristökeskus. Helsinki. 704 s.

- Kontula, T. & Raunio, A. (toim.). Suomen luontotyyppien uhanalaisuus 2018. Luontotyyppien punainen kirja – Osa 1: tulokset ja arvioinnin perusteet. Suomen ympäristökeskus ja ympäristöministeriö, Helsinki. Suomen ympäristö 5/2018.
- Kontula, T. & Raunio, A. (toim.). Suomen luontotyyppien uhanalaisuus 2018. Luontotyyppien punainen kirja – Osa 2: luontotyyppien kuvaukset. Suomen ympäristökeskus ja ympäristöministeriö, Helsinki. Suomen ympäristö 5/2018. 925 s.
- Koskimies, P. & Väisänen, R. A. 1988. Linnustonseurannan havainnointiohjeet. 2.uusittu painos. Helsingin yliopiston eläinmuseo, Helsinki. 143 s.
- Lindholm, T. & Tuominen, S. 1993. Metsien puuston luonnontilaisuuden arviointi. Metsähallituksen luonnonsuojelujulkaisuja A 3. 40 s.
- Meriluoto, M. & Soininen, T. 1998. Metsäluonnon arvokkaat elinympäristöt. Metsälehti Kustannus & Tapio. 192 s.
- Mäkelä, K. & Salo, P. 2021. Luontoselvitykset ja luontovaikutusten arviointi. Opas tekijälle, tilaajalle ja viranomaiselle. Suomen ympäristökeskuksen raportteja 47/2021. Suomen ympäristökeskus, Helsinki. 350 s.
- Nieminen, M. 2017. Liito-orava (*Pteromys volans* Linnaeus, 1758). - Julkaisussa: Nieminen, M. & Ahola, A. (toim.). Euroopan unionin luontodirektiivin liitteen IV lajien (pl. lepakot) esittelyt, s. 48-55. Suomen ympäristö 1/2017.
- Pääkkönen, P. & Alanen, A. 2000. Luonnonsuojelulain luontotyyppien inventointiohje. Suomen ympäristökeskuksen monisteita 188. Suomen ympäristökeskus. 128 s.
- Saarikivi, J. 2017. Viitasammakko (*Rana arvalis* Nilsson, 1842). - Julkaisussa: Nieminen, M. & Ahola, A. (toim.). Euroopan unionin luontodirektiivin liitteen IV lajien (pl. lepakot) esittelyt, s. 90-96. Suomen ympäristö 1/2017.
- Suomen lepakkotieteellinen yhdistys ry:n suositus lepakkokartoituksista luontokartoittajille, tilaajille ja viranomaisille. (www.lepakko.fi)
- Syrjänen, K., Hakalisto, S., Mikkola, J., Musta, I., Nissinen, M., Savolainen, R., Seppälä, J., Seppälä, M., Siitonen, J. & Valkeapää, A. 2016. Monimuotoisuudelle arvokkaiden metsäympäristöjen tunnistaminen. METSO -ohjelman luonnontieteelliset valintaperusteet 2016-2025. Ympäristöministeriön raportteja 17/2016. 75 s.
- Ympäristöministeriö & Suomen ympäristökeskus (2021). Suomen lajien alueellinen uhanalaisuusarviointi 2020. <https://www.ymparisto.fi/punainenlista>